

DR. ANGELOS BAŠ (1926-2008)

347

25. avgusta 2008 je v Ljubljani svojo življenjsko in znanstveno pot sklenil univerzitetni profesor in znanstveni svetnik, etnolog in zgodovinar dr. Angelos Baš. Rodil se je v Taboru v Savinjski dolini, otroštvo in mladost je preživel v Mariboru. Študij zgodovine v Gradcu je zaradi vojne prekinil in ga nadaljeval v Ljubljani, kjer je leta 1951 na Filozofski fakulteti diplomiral iz etnologije kot A predmeta in narodne zgodovine kot B predmeta. Tam je dosegel doktorat z disertacijo *Noša v poznem srednjem veku in 16. stoletju na Slovenskem* (1959). V letih 1950–1963 je bil kustos v ljubljanskem Mestnem muzeju, nato med letoma 1963 in 1979 višji kustos v Slovenskem etnografskem muzeju in naposled med 1979 in 1991 znanstveni in višji znanstveni sodelavec ter znanstveni svetnik v Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU. Kot Humboldtov štipendist si je znanstveno obzorje širil na etnoloških oddelkih univerz v Tübingenu (1968/70) in Münchnu (1982, 1987, 1992). Leta 1969 je bil na Filozofski fakulteti v Ljubljani izvoljen v docenta, 1978 v izrednega in 1984 v rednega profesorja. V študijskih letih 1978/79–1998/99 je imel za podiplomske študente predavanja o etnologiji Slovencev, v letih 1995–2000 je predaval historično etnologijo pri dodiplomskem študiju, v letih 2000–2007 pa je vodil vaje iz historične antropologije.

Njegovo delo je bilo tesno povezano z nekaterimi temeljnimi premiki v slovenski etnologiji v drugi polovici 20. stoletja. Ko je deloval kot kustos, je med takratnimi muzealci največ razmišljal in pisal o nalogah in ciljnih muzejskega dela. V tem pogledu je nadaljeval delo očeta Franja Baša, vodilnega slovenskega muzealca po letu 1945. Njegovi kritični razmisleki o muzejski praksi segajo že v 50. leta: zavzel se je predvsem za resno in poglobljeno muzejsko terensko in raziskovalno delo, ki mora odsevati tudi v muzejskem fondu predvsem z urejeno, dovolj izčrpno in popolno dokumentacijo. Za pripravo razstav je zahteval solidne znanstvene temelje, saj je bil raziskovalni delež v primerjavi z zbiranjem predmetov močno podcenjen; razstava torej ne sme "izhajati predvsem ali celo samo iz površnih aranžerskih nagibov", nanjo sodi še drugo gradivo (legende, grafična ponazorila), predvsem pa različne rekonstrukcije. To je muzejsko prakso približevalo "modernejši muzeologiji". Podprta s temeljitimi predhodnimi študijami je ta načela uresničil v muzejski praksi v Slovenskem etnografskem muzeju z izjemno odmevnimi razstavami o gozdnih in lesnih delavcih na Pohorju (1965), o savinjskih

splavarjih (1975) in skupaj s sodelavci o življenju idrijskih rudarjev (1976)¹; vse so prinesle svežino v okostenele muzejske postavitve, spoznanja samih raziskav pa so ostala zapisana v razstavnih katalogih, objavljenih razpravah in knjigah.

348

S prirejeno objavo disertacije (1970) in s številnimi razpravami in članki, objavljenimi v Sloveniji in tujini, je posebej utemeljeval historično etnologijo; bil je eden redkih slovenskih etnologov, ki se je sistematično ukvarjal z raziskovanjem načina življenja Slovencev v tistih obdobjih preteklosti, o katerih ni več neposrednih ustnih pričevanj. Sam je etnologijo razumel kot zgodovino načina življenja posamičnih narodov, zato je njena pomembna usmeritev t. i. historična etnologija, “ki po nenapisanem dogovoru raziskuje obdobje od visokega srednjega veka do konca 19. stoletja” in se opira na pisne (zlasti rokopisne arhivske) in upodabljajoče vire. Baševi monografiji *Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času* (1987) in *Oblačilna kultura na Slovenskem v 17. in 18. stoletju* (1992) v tem pogledu še nista preseženi.

Od 60. let preteklega stoletja je bil med tistimi etnologi, ki so zavzeto nasprotovali etnologiji kot “kmetologiji”. Njegove monografije *Gozdni in žagarski delavci na južnem Pohorju* (1967, 2004), *Savinjski splavarji* (1974) in *Ljutomerske konjske dirke* (1976) so pokazale, da je odmik od “klasičnih” etnoloških tem potreben, predvsem pa uspešen in mogoč.

Angelos Baš je svoje izjemno široko znanje in raziskovalna spoznanja o agrarnem gospodarstvu, oblačilni kulturi, načinu življenja različnih poklicnih in regionalno značilnih skupin kontinuirano predstavljal na strokovnih in znanstvenih srečanjih doma in v tujini, objavljal v znanstvenem, strokovnem in tudi širši javnosti namenjenem tisku in skoraj tri desetletja kot zunanji univerzitetni učitelj prenašal na bodoče strokovnjake.

Zaradi znanja, akribije in uredniških izkušenj (mdr. je bil tudi glavni urednik zbornika Inštituta za slovensko narodopisje *Traditiones*, osrednje revije jugoslovanskih etnologov *Etnološki pregled* in knjige *Slovensko ljudsko izročilo*, enako skrbno je za objavo pripravil tudi etnološke in zgodovinske spise očeta Franja Baša), pa tudi osebne zavzetosti, mu je bilo ob koncu 80. let zaupano vodenje priprave leksikona etnologije Slovencev. Po upokojitvi ga je kot glavni urednik po skoraj poldrugo desetletje trajajočem in zahtevnem delu s sodelovanjem vseh etnoloških ustanov in številnih drugih strokovnjakov uspešno pripeljal do objave (*Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004).

Za izjemne dosežke so ga nagradili Sklad Borisa Kidriča (1968), občina Mozirje (1976), Slovensko etnološko društvo (1989), leta 1992 pa je prejel nagrado Republike Slovenije za znanstveno-raziskovalno delo.

Ingrid Slavec Gradišnik in Jože Hudales

¹ Samostojno je dr. Baš pripravil še razstavo Ralo in plug (1968) ter postavitev na Muljavi Poljši lov (1968), skupaj s sodelavci SEM pa tudi: Južno Pohorje (1963), Etnografski predmeti – kulturni spomeniki (1964), Izbrani predmeti slovenske kmečke kulture (1968), 50 let SEM (1973), Slovenska ljudska kultura (1975) in Titov rojstni kraj (1977).